

נאמר של נייר

הטריפ היהודי של ויליאם סטיירון * טפילות

ספרותית הניזונה מדם חללים * „שחקי, שחקי...“ בערבית

תרגום

ה„קייק“ ו„השיקסע“ *

הספרות האמריקאית האמיתית אינה זור כה לעדנה רבה של הרגומים לעברית. עיקר התרגומים מספרות זו מנותב בכיוון תרגומיהם של סופרים אמריקאים ממוצא יהודי, תוך הנחה תמוהה של יצירות מופת מעטם של אלה שאינם נימולים. מאבקיגלוי בן יותר משלושים שנה,

רה של פרות קדושות, תוך כתיבת יציי רתמופת ספרותית. בבחירתה של סופי ממחיש סטיירון כי צד גיתן להתמודד עם השואה תוך הימנע עות מהסיגנון המוכר של מאזוכיזם-יהודי, די, שהכה שורשים נוגים בספרות היהודית. סטיירון מצליח להתמודד עם השואה באיי כות כזאת, שגם יצירות כמו כוכב הלכת של מר סאמלר מאת סול בלו מחווירות לעומתה תוך שהוא בוחן את טבעה של האלימות ואי-האנושיות של המין-האנושי. גיבורו של סטיירון, הוא איש וירג'יניה, סופר מתחיל המתגורר בברוקלין והנמ" שך אל שכניו, סופי ונתן. סופי היא פור גניה יפה ובלונדינית, כבת שלושים, שמיס" פר חקוק על אמת ידה, ונתן הוא איש נדיב וחביב, הנתון להתקפיוצום. הסופר

שהיא משחזרת את התליך ההתאמקנות שלה. סטיירון חושף באורח מרגש את גיי שושי הראשית שלו בעולם הספרות. הוא מצטט מכתב מאביו, הכותב אליו: „איני יכול להעלים ממך את ההנאה החליפית שיש לי בחשבוני על כך, שאתה תגדל להיות סופר, כפי שאני נכספתי להיות אד לא יכולתי. מוזמן לך סיכוי כה מר" היב לשבת על הקרקע הזאת...“ הקטעים בהם מתאר סטיירון את צמיחתו כסופר, שהם מעין אוטוביוגרפיה של המחבר, מעור ררים יראת-כבוד וגם את השאלה: מתי יכתוב סופר עברי בכנות כזאת על גיי שושי ההתחלה שלו כסופר?

לא ניפקד בפרקי הפתיחה, העיסוק באם היהודיה נוסח פיליפ רות בקובלנות פורטנו. סטיירון מספר, מפיו של נתן, על מתח השאיפות והמצויאות שלו: „אמהות יהודיות הן שאפתניות מאוד למען בניהן, וכילדותי חשבו שאני עתיד לצאת כנר גדול — עוד חפין או מנור חי...“ ובהמשך דבריו, מתאר נתן את הפרצוף החדש של הספרות האמריקאית, ואומר: „...שאני די כפוח כי הכתיבה היהודית תהיה הכוח החשוב כפסרות ה" אמריקאית בשנים הבאות...“

בשליש הראשון של הספר קיים יחס נכון בין תיאור חוויות העבר של סופי, ובין נפתולי ההווה של המספר, של נתן ושל סופי, מבלי שמרכיב השואה ישתלט על העוצמה הספרותית ויעקר אותה. יסור רי גילוייהמין של המספר מתקזזים עם יסורי הקיומיות של סופי ונתן.

במחצית הספר מציג סטיירון בגלוי את התיזה שלו על השואה, כאשר הוא מת" בסס על טיעונים של ג'ורג' שמיירנר בסיפרו לשון ודממה, ומתאר את יסוריה של סופי, את ההשמדה ההמונית, ואת הראיה היהודית: „אני חשבת שאפשר להתאמין להבין את אישוויץ על-ידי נסיון להבין את סופי, שהייתה — אם לומר זאת בלשוני-המעטה — צרור של פתוי רות. אף-על-פי שלא היתה יהודיה, סב" לה כמו כל יהודי שניצל מאותן צרות, ומכמה בחינות עמוקות פכלה — כפי שאבהיר, לפי דעתי — יותר מרובם. יהודי דים רבים מתקשים ביותר להרהיק ראות אל היעק הנכסף שמאחורי המת תאונת של הנאצים להשמדת-עמים, ולכן נראה לי שיותר משיש פגם, יש איזה חלל כר" כפרה בהגניו של שטיינר, היהודי, שאי" נו מוכיר אל דרך-אנכ את ההמונים הגדולים של לא-יהודים — ריבואות ה" פלאווים והצוענים — שמנגנון המחנות בילע אותם, ושמת גורלם היתה כליון חרוץ...“

מצליח גם סטיירון, שלא חווה את אימיי השואה, לתאר טרגדיה זו לא רק כטרגדי" יהודית, אלא כטרגדיה אנושית, הנר געת לכל בני תמותה.

המספר נכשל כבר בפרק הפתיחה של הספר בעבודתו כקורא-ספרים עבור הר" צאת ספרים גדולה, ומתמין את ספרו של הנוסע הנורווגי תור הירדאל, קוון טיקי, שגרש בידו הוצאת-ספרים מתחרה, ופורץ לרשימת רבי-המכר. הוא נמלט מגורל ספרותי אותו מכה אחד מחבריו לעבור דה: „עוד חמש שנים והיית הופך לאיש החברה. עוד עשר שנים והיית הופך מאובן. נאד מאובן זקן בניל ארבעים. זה מה שמקגרו-היול היה עושה ממך...“

סטיירון מושלך לעולם חוויות חדש עם פחות 50" דולר. תוך כדי התליך מיקומו בעולמיהחדש הוא מתאר את הרקע ה" דרומי שלו ומתאר את ההתכתבות בינו לבין אביו, שהיה בבחינת פרא-אציל דרו" מי. מקוטב אחד של אמריקה עובר ה" מספר אל הקוטב האחר, אל ביתה של יטה צימלמן, השוכן בלב ברוקלין, ב" עולם-היהודי הבלתי-מוכר לו. על רקע התקופה שאחרי מילחמת-העולם ה"2, ש" היא תקופה של שמרנות-מינית, מתאר ה" מספר את מכאובי המין שלו.

עד מהרה הוא מגלה כי הגיע למבוי סתום של עקרות בגייושי כתיבתו, ואז: „נתקלתי בסופי עצמה והתאהבתי בה. גם אם לא מיר, אך במהירות ולעומק אינ-חקר...“ ההיתקלות היתה כאשר „סופי ונתן נתינים בעיצומה של תיגרה מעבר לדלת הדרי ממשי...“ ונתן זועק לעברה בטירוף: „את שקרנית! את כוס משקר עלב, את שומעת אותי? כוס? נתן מסתלק החוצה, והמספר מנחם את סופי „ובעשיתה כך ראיתי כפעם הראשונה את המספר המקיעקע לתוך העיר השווא, המנומט קימעה...“ וסופי מספרת לו, שהגיעה לניו-יורק מאשוויץ.

בבוקר שלמחרת מעירים סופי ונתן את המספר, ומזמינים אותו בעליצות רבה, עליצות של אוהבים, להצטרף ולבוא עימם לבלות בקוני-אילנד. השלושה עוב" רים התליך של היכרות תלתי-כיוונית. המספר מציג את עצמו, והם את עצמם. סופי מתחילה בסיפור פרקי הרקע אודות עצמה, כיצד גדלה בבית משכילים פור לנים בקראקוב, שם היה אביה פרו" פסור באוניברסיטה, בימי הפילדמרשל פילסודסקי ויורשו. סופי נעה בפרקי הפתיחה, בין העבר האירופאי השמרני של חינוכה, להווה המטורף של אמריקה, ב" מהלכו היא נאנסת אונסייני בתוך רכבת. היא חולמת את שירי וולט ויטמן, אד" גר אהן פי ורוברט שרוסט, תוך

סופר סטיירון

זין על אלוהים ועל מעשה ידיו ועל החיים, ואפילו על מה שנשאר מן האהבה

הצעיר מתאהב בסופי, והיא מספרת לו, שלב אחר שלב, את פרקי עברה, וכיצד הפכה להיות שותפת-גורל לסבל היהודי, תוך חיפוף חברת העבדים של אושוויץ. בדומה לטולסטוי אשר לא חווה אישית את פלישת נפוליאון לרוסיה ב-1812, אך הצליח לחבר את מילחמה ושלומו, כך

המתנהל בין המרכז היהודי הספרותי ב" ניו-יורק ובשיקגו, ובין מרכז שורשיה של הספרות האמריקאית, השוכן בדרום ארצות-הברית, זכה לעיוות רב בתדמי" תה של הספרות האמריקאית בישראל. הסופר הדרומי ויליאם סטיירון הוא בכחינת סופר עלום-שם עבור הקורא היש" ראלי, הניזון מתרגומי ספרות לעברית. את ספרו החשוב, וידויו של נט טונר, העוסק במרד-עבדים שחורים, שהתרחש בדרום ארצות-הברית במחצית הראשונה של ה" מאה שעברה, אין למצוא במדף הספרים המתורגמים לעברית, אין גם למצוא בע"י רמת יצירות מעולות נוספות של מחברים אמריקאיים איכותיים.

לפני כשנתיים פירסם סטיירון את ספי רו החשוב בחירתה של סופי, שתרגומו העברי המעולה ראה-אור בימים אלה... זהו סיפור המביא בכפיפה אחת שני אר" הבים מטורפים — נתן לנדאל, מטורף יהודי מבריק, יליד ניו-יורק, וסופי זאוויסמאוווסקה, פולניה גויה ניצולת מתנה-הריכוז אושוויץ. הציר השלישי הוא המספר הדרומי הצעיר (העלילה מתרחשת בניו-יורק בשנת 1947) המצליח להרוג שר

* קייק — מילת-גנאי של אנטישמים באמריקה לפני יהודים. שיקסע — מילת גנאי של יהודים, באידיש, לנשים לאי יהודיות.

** ויליאם סטיירון — בחירתה של סופי; עברית; חיים איק; הוצאת זמורה, ב" תן, מודן; 517 עמודים (כריכה קשה).

סופי ורודולף הס

ציטוט

לאותו רגע קצר — מילאה אותה אימה, ביהוד משוב שהיה לה רישב, למראה עיניו, כי הוא עומד להרים את אנדופו ולהכותה. אך נראה, שכתנופה גדולה מעומק גופו הוא חוזר אל עצמו, מבטו נעשה נורמאלי או כמעט נורמאלי... עיני סופי נשארו עצומות, בשעה ששטף דקדוקו הנאצי המופלא, דימיון הקדחים יוצאי-הדופן וגושי מליצותיו הפכטוניות הנפוחות הדישנות רהטו כיוכלי רוחו וכמעט טיבעו את שפיות-דעתה. לפתע הצחיץ נרף גוו המיוזע כנחיריה ככשר מעופש והיא שמעה את עצמה פולטת נשימה ככרה ברנע שמשך את נוסה אל גופו. היא חשה כמרפקים, כבריכים ובזופי זקן הקומי כפומפיה... וזרועותיה הלופתות אותה נראו לה מרבות-משושות כשל זכוב מכאני אדיר-מידות. היא עצרה את נשימתה בשעה שהוא ניסה את כוחו בעיסוי-גבה — ולבו המתנשע, הדור! מימיה לא שיערה כי לב מסוגל להלמות הרומאנטית הפרועה, שהיכתה בו עתה במכות-תוף דרך כותנתו הלחה של הקומי דאנט. בנרף רועד כשל חולה אנוש, לא ניסה לעשות מעשה נועז כמו השבעת נשיקה, אם כי היתה בטוחה שחשה באזו בליטה — לישונו או חוסמו — נוברת באיישקט סביב אוזנה המכוסה מטפחת. אחר-כך נרמה לו רפיקה פתאומית על הדלת להינתק מעליה חיש, והוא השמע כלחישת עלוכה, חרא!..“

בסיפור של ויליאם סטיירון בחירתה של סופי (ראה: תרגום) מופיע קטע מדהים של פגישת הנפשה-הפועלת של הספר, סופי, עם רבי-הטבחים הנאצי, רודולף הס, במישרדו באושוויץ. קטעים ממיפגש זה מובאים כאן: „...דרך הרצאתו של הס נטתה לבוא כדילוגים מהירים, שהפסקות אינסופיות היו הוצצות ביניהם — הפסקות שאפשר היה לשמוע בהן ממש את הלמות צעדי המחשבה, את מהלך ההגות הגותית המסורבלת... הס חיטט במוחו, היכך את לפתו הספרית למדי... סופי חשה הרגשת קורת-ירוח, כמעט תענוג, לשמע הערתו האחרונה. ההגשה שנספרן מחסום ביניהם... היא לא היתה בטוחה לגמרי, אך דומה היה עליה שהיא אפילו מגלה סימן כלשהו של המימות בקולו, כאילו הוא מוכר פתאום אליה, אל יצור אנוש הניתן לזיהוי, ולא אל עובדת-כפיה... סופי חשה בצמרמורת העוברת, בה, ובעת ובעונה אחת ליטפה רוח-פרצים חולפת את עורפה והם נגע בחודי אצבעותיו קלות בקצה כתפה. מעולם לא נגע בה קודם... שוב הרעידה, אף שהרגשה כי הנגיעה לא היתה אישית... „...את חירות אחרי כלי בושה, שמעה אותו אומר בקול הסרייציות. היא פתחה את עיניה. עיניו היו כהות וצורה שבה היה מפלבל בהן — דומה שיצאו מכלל שליטתו, לפחות